

Párhuzamos nemzetépítés Révkomáromban (Magyar és szlovák Trianon-emlékmű)

A köztereken felállításra kerülő szobrok kivétel nélkül szimbolikus jelentőséggel bírnak az illető közösség képviselői számára. Legtöbbször akkor válnak problematikusá, ha olyan eseményekhez, személyekhez kötődnek, melyek két kultúra számára is jelképesek, így más és más értelemmel ruházódnak fel, illetve egymás ellenében létrejövő történeti diskurzust testesítenek meg. Ennek legjobb példái a határon túli magyar településeken elhelyezett emlékművek és emléktáblák, melyek gyakran a közös múlt ellentétes megítélésének kifejezői. Egy-egy hozzájuk kapcsolódó rítus, ünnep, illetve szertartás által az egymással párhuzamosan létező nemzettudat kifejezőjévé válnak, emlékezhellyé avatódnak. A hozzájuk kötődő tevékenységek által az összetartozás és a történeti, kulturális emlékezet testet ölt bennük. Ugyanez a folyamat figyelhető meg a révkomáromi Trianon-emlékművek esetében is.

A 20. század második felében felélénkült az emlékezet és történelem kutatásának igénye a nyugat-európai társadalmakban. A két fogalom kapcsolatával, működési mechanizmusával és a kollektív/kulturális identitás fogalmával foglalkozó pszichológiai, szociológiai és történeti kutatások száma jelentősen megnőtt, először a nyugati, majd pedig a kelet-európai elemzők körében. Történeti szempontból az 1980-as és '90-es évek hozták meg a fordulópontot, hiszen két korszakalkotó, elméleti hátteret megalapozó történeti munka született meg ebben az időszakban.

Jan Assmann, német egyiptológus 1992-es művében ókori példák segítségével vizsgálja a kultúra, a kollektív emlékezet és identitás, valamint az ezzel kapcsolatban álló emberi létezés fogalmát.¹ Kollektív identitás alatt egy absztrakt szimbólumokban létező, metaforákban megjeleníthető elméleti fogalmat ért, amelynek ereje attól függ, hogy tagjainak tudatában mennyire van jelen és mennyire képes motiváló erőként fellépni a gondolkodásmódjukban. A szerző megfogalmazásában a kulturális identitás egyet jelent egy kultúrában való tudatos részvétellel, amely ilyen formán a kulturális hovatartozás tudatos megvallásaként definiálható.²

Hasonló problémakör kidolgozásának igényével született meg a Pierre Nora vezetése alatt elkészült, klasszikusnak számító sorozat,³ amelynek a történelem és az emlékezet között feszülő ellentéték elméleti hátterének és különbségének megragadása volt a fő célja. A többkötetes munkában a szerzők azzal a problematikával szembesültek, hogy az emberiség fokozatosan elveszti közvetlen kapcsolatát a múlttal, így annak megőrzéséhez szüksége van bizonyos kollektív tevékenységek megtalálására (rítusok, emlékművek, emlékezhelyek stb.).⁴ Az emlékezés megfakulásával létrejönnek az ún. *emlékezhelyek*. Ezek egyszerre természetes és mesterséges képződmények, illetve olyan entitások, melyeket a közösség akarata hív életre, tart fenn és őriz meg.⁵ Ezekre akkor van szükség, ha az emlékezetmegőrző cselekedetek nem spontán, természetes módon mennek végbe, illetve ha a kisebbségben maradó kultúra képviselői számára a megmaradás alapvető szükségleteként őrződnek meg.⁶

A két nagy hatású nyugat-európai megközelítési módból már látható, hogy emlékezhely és kulturális identitás fogalma kapcsolatban áll egymással, nem létezik egyik a másik nélkül. Ebből a szempontból a kelet-közép-európai államok különleges helyzetben

vannak, hiszen ebben a régióban a nemzeti határok sok esetben nem esnek egybe a mai politikai határokkal, például a magyar nemzet esetében sem. Így viszont az egymással kapcsolatba lépő kulturális emlékezet és ennek szimbolikus helyei egymással konkuráló, ellenséges módon is megjelenhetnek. Számos olyan példával is találkozhatunk, mely az egymással ellentétes oldalon helyet foglaló nemzetek képviselői számára más jelentéssel bírnak,⁷ máshogy őrzik meg az emlékezetükben.⁸

Ezt a meglévő különbséget a trianoni békeszerződéshez kötődő sokszor a másik kultúrával szemben létrejövő, párhuzamos értelmezések is jól példázzák. Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával és az újonnan létrejövő ún. nemzetállamok megszületésével a Kelet-Közép-Európa régió hatalmi viszonyai, a kultúrák képviselőinek egymáshoz fűződő viszonyai alapvetően változtak meg. Ezzel együtt a közösen megélt múlt történeti szimbólumai és eseményei is új értelmezést kaptak, valamint újabb jelentéstartamot hordoznak az egymás mellett élő nemzetek képviselőinek kollektív tudatában.

Mindezzel összefüggésben természetesen a magyar és a szlovák kapcsolatok is átalakultak 1920 után. A két nemzet kollektív tudatában a trianoni békeszerződés emlékezet-helyként működik.⁹ Ennek a közösen megélt múltbeli eseménynek az értelmezése és megjelenése a nemzeti diskurzusban azonban eltérő. A magyar közgondolkodásban a történeti ország végét, a régi és új közötti éles korszakhatárt, illetve az ezek ellenében létrejövő nemzeti öntudat megnyilvánulását jeleníti.¹⁰ Ezzel szemben a szlovákság számára a kezdettel és az államalapítással összefüggően jelenik meg, amely a siker és a közös nemzeti eredmények szimbólumává avatja az eseményt.¹¹

Természetes tehát, hogy egy határváros esetében a trianoni békeszerződés megítélése, illetve a hozzá kapcsolódó emlékezhelyek mindkét egymással kapcsolatba kerülő kultúra számára kiemelten fontos módon jelentkeznek. Ugyanez figyelhető meg Komárom esetében is. Az egymással konkuráló nemzettudatot még tovább erősíti az a tény, hogy a békeszerződés során, a város közepén húzódó Duna képezte az államhatárt, ami így a két város szakadásához, elválásához vezetett. Ebben a helyzetben a két nemzet tagjai számára még inkább felértékelődik a Trianonhoz kapcsolódó emlékezhelyek megalkotása, létrehozása. Éppen ezért, a köztereken felállított emlékművek megítélése is problémákhoz vezethet, ütközőponttá válhat.¹² Ez figyelhető meg a komáromi Trianon-emlékművek esetében is, ennek lenyomata érezhető a sajtóbeli megítélésükben is.

A magyar emlékmű

2010 júniusában a trianoni békeszerződés 90. évfordulójára a felvidéki T(e)Ü(gyed)KÖR¹³ vezetősége egy magyar Trianon emlékmű felállítását kezdeményezte a határ menti város református templomának a kertjében. Már maga a helyszín is szimbolikus jelentéssel bír, hiszen a rendszerváltást megelőző időszakban, Komárom városa vált a felvidéki magyarság kulturális központjává, illetve a magyar nyelvű teológia akadémiaja is sokáig ebben a templomkertben működött.¹⁴ A Polgári Társulás egy szimbolikus jelentéssel bíró emlékmű felállítását tervezte, „mely méltó emléket állít a magyar nemzet tragédiájának.”¹⁵

Az emlékoszlop ötlete Reményik Sándor *Egy gyűrűt készítettetek...* című verséből származik, melyet a költő a békeszerződés aláírását követő negyedik napon írt meg.¹⁶ Ebben a versben a magyarság fájdalma és elkeseredettsége fejeződik ki az események miatt. A polgári társulás elnöke, Feszty Zsolt így emlékszik vissza a történetre: „*Jött az ötlet: készítsük el ezt a gyűrűt. Teremtünk egy jó, értelmes divatot, mint a '48-as szabadságharc bukása után, amikor a hölgyek körében népszerű volt egy bilincsszerű karkötő, melyen a tizenhárom aradi vértanú monogramjából alkotott latin mondás szerepelt. Arról, aki ilyet viselt a társadalmi rendezvényeken, tudni lehetett, hová tartozik.*”¹⁷ A budapesti Ékszer

Manufaktúra közel ezer darabot készített el a szimbolikus gyűrűből, amelyet a kör támogatói meg is vásárolhattak. A befolyt összeget az emlékmű felállításának költségeire fordították, ezzel tulajdonképpen a magyar nemzet egésze részt vett a szobor felállításában, ezáltal még inkább erősítik az összetartozást szimbolizáló kidolgozást is.

A bemutatásra került emlékoszlop egyébként Schmidt Róbert, szögyéni szobrászművész munkája, aki egy 300 éves tölgyfából készítette el a magyarság összetartozását szimbolizáló emlékművet. Maga a szobor egy öt méter hosszú villámsújtotta életfa, a négy égtáj felé elhelyezett szimbolikus alakokkal, akiket egy fémgyűrű (vasabroncs) fog össze. A fekete gyűrűn pedig a dátum olvasható 1920. június 4. A készítő ezzel is arra utal, hogy bár a magyar nemzet jelentős része nem egy országban él, de a közösen megélt múlt és szimbólumok örökre összekötik őket az anyaországban élőkkel. Körben, Reményik Sándor versének sorai idéződnek fel, ezzel is emlékeztetve az arra járókat a trianoni tragédiára.¹⁸ A művész saját bevallása szerint az oszlop befejezetlensége pedig arra a tényre utal, hogy a Trianon utáni helyzetben nem létezhet teljesség mindaddig, amíg a nemzet megosztva létezik a Földön.¹⁹

A tervekkel ellentétben a Trianon-emlékmű végül nem került felavatásra, ugyanis a szlovák hatóságok eljárási hibára hivatkozva megtagadták a szervezőktől az engedélyt, így 2010. június 4-én csak a bemutatásra kerülhetett sor a nagyközönség számára. A hatóságok arra hivatkoztak, hogy a kitöltött formanyomtatványok nem felelnek meg az előírásnak, amit viszont a polgári társulás tagjai elutasítottak.²⁰ A felvidéki magyar sajtóból az is kiderült, hogy a szlovák Országos Műemlékvédelmi Hivatal a mai napig adós az engedéllyel, annak ellenére, hogy több bíróság is a magyar fél javára döntött.²¹

A kilencvenedik évforduló alkalmával ezen a napon több megemlékezést is tartottak a magyarok Komáromban, ezeknek a lezárásaként mutatták be az emlékművet is. Reggel 9 órától egy Trianonnal összefüggő konferencia zajlott a Tiszti Pavilon épületében *Ne nézzük tétlenül nemzetünk fogását címmel*, ahol gondolatébresztő előadások alkalmával szó esett a történelemről, a magyar szimbólumokról, illetve a trianoni hatásról a magyar nemzetre.²² Érdekes megfigyelni a sajtóban a konferencia megítélését, hiszen a magyar nyelvű lapok mellett, a szlovák sajtó is foglalkozott vele részletesen. Érdekes, hogy a *Sme*²³ című napilap nem a konferencia témáját, hanem az újságírók kizárását nehezményezi az előadásokról. Az újságírók megítélése szerint mindez Trianon kisajátításának a bizonyítéka a magyarok részéről.²⁴

A tanácskozás után református istentisztelet vette kezdetét, amit az emlékoszlop bemutatása követett a templomkertben délután öt órától. A magyar kisebbség tagjai nagy számban vettek részt a megemlékezésen, pontos számról azonban nincsenek adataink, hiszen sem a magyar sem a szlovák nyelvű sajtóban nem olvashatunk egyértelműen erről. Egyesek szerint több százan, mások szerint pedig több ezren vettek részt az ünnepségeken. A református istentiszteleten Fazekas László, a Szlovákiai Református Egyház püspöke az összetartozás és a békeesség fontosságára hívta fel a figyelmet. A szobor avatásánál pedig Raffay Ernő történész és Feszty Zsolt a TÜKÖR elnöke tartott beszédet. Ezt követte a szobor jelképes avatása, ami közben Reményik verse hangzott el, végül pedig közösen elénekelték a magyar Himnuszt a résztvevők.

Az emlékoszlop elérte célját, hiszen a komáromi magyarok számára nemzeti emlékezethellyé vált, a megemlékezéseket a mai napig ezen a helyszínen tartják meg.²⁵ A figyelmes járókelőnek az is feltűnhet, hogy a szobor talapzata mellett több különböző nagyságú és fajtájú kő található meg. Ez annak a kialakult szokásnak az eredménye, mely a magyarság körében terjedt el, a megemlékezések alkalmával ugyanis minden

város vagy község képviselői egy-egy követ helyeznek el a települések nevének felíratával. Az évek során már rengeteg kő gyűlt össze nemcsak felvidéki, de több határon túli város és magyarországi település nevével is.

A szlovák emlékmű

A magyar emlékmű felállításával azonos napon a szlovákok is emlékoszlopot avattak a magyar–szlovák határon Komáromban. A felavatás időpontja (2010. június 4.) és helyszíne szintén szimbolikus jelentéssel bír, hiszen Trianon szlovák részről történő értelmezésének mementójaként került elhelyezésre az emlékoszlop közvetlenül a határon, a két várost összekötő híd közepén.

Nagyon érdekes megfigyelni, hogy mind a magyar, mind pedig a szlovák közvéleményben és sajtóban a magyar emlékművel ellentétben provokációnak tartják a szlovák emlékoszlopot. Az avatásra ugyanis a választásokat megelőző napon a Szlovák Nemzeti Párt (SNS) rendezésében került sor. Az emlékmű felállítását a magyar Országgyűlés Nemzeti Összetartozás Napjának ötlete és elfogadása váltotta ki a szlovák politikusokból. A párt elnökének elmondása szerint ezzel a szoborral szeretne üzenni a magyaroknak, hogy a revizionista politikát függeszsek fel, illetve további célja annak a kifejezése, hogy a magyarokkal ellentétben a trianoni békeszerződést fontosnak tartják és hálásak érte. Ennek kifejezése olvasható az emlékmű feliratán is: *„A Szlovák Köztársaság köszönetét fejezi ki a szövetséges hatalmaknak, hogy 1920. június 4-én a Párizs melletti Versaillesban, a Nagy-Trianon-palotában megkötötték a trianoni békeszerződést Magyarországgal, amely megpecsételte a történelmi Magyarország szétesését, létrehozta Csehszlovákiát, valamint más államokat az őket megillető határokon belül, és új arcot adott Európának.”*

Az ünnepségen a pártelnök mellett csak néhány tucat ember vett részt, így inkább pártgyűléssé vált az esemény és nem szakmai vita színhelyévé. Érdekes tény, hogy eredetileg a szlovák miniszterelnök, Robert Fico is részt vett volna az avatáson, ám végül lemondta a részvételt, amit többek jelképesnek tartanak.²⁶ A provokáció bizonyítékának tekinthető Slota azon kijelentése, mellyel a magyar és a szlovák nemzet különbségét fogalmazza meg: *„a szlovákok 1500 éve élnek ezen a területen, míg a magyarok ebben az időben még nyereg nélküli lovon vágattak az ázsiai sztyeppéken”*.²⁷

A felállított emlékmű egy fekete márványoszlopból készült síremlékhez hasonlít, így a városi szlengben a szlovák és a magyar lakosok is csak „sírkőként” emlegetik. Nagyon érdekes megfigyelni azt a tényt, hogy a szlovák emlékoszlop a tagadás folytán és a negatív érzések kiváltása során vált közös emlékezhellyé. A szlovák sajtóorgánumok és lakosok is elismerik azt a tényt, hogy a szobor avatása inkább kapcsolódott az illető politikai párt választási programjainak sorába, mint az emlékezet megnyilvánulásainak körébe. Így egyértelműen provokációnak tartják. A magyar lakosság számára pedig a hozzá kapcsolódó negatív tevékenységek és megnyilatkozások avatják a felvidéki magyarság emlékezetének részévé. Már az avatást követő napon ismeretlen tettes rongálta meg (kalapáccsal ütlegelte a márványoszlopot), majd egy komáromi polgárjogi aktivista, Bócsa János szemeteszsákokat húzott a tetejére, többen lefújták piros festékkel és a mai napig támadások kereszttüzében van.

Annak ellenére, hogy már az avatás alkalmával többen is várták az incidenseket, ez nem következett be, a város polgárai csak később fejezték ki véleményüket az emlékművet illetően. Szintén érdekes tény, hogy a magyar emlékmű felavatásához a magyarok kértek hivatalos engedélyt, míg a szlovák fél ezt elmulasztotta. Az eredmény ugyanaz, mindkét emlékoszlop a mai napig az eredeti helyén található.

Érdekes, hogy a sajtóban több alkalommal is beszélnek a várható összecsapásokról a két nemzet tagjai között, ami elmarad, hiszen a magyar fél nem bizonyul partnernek

ebben a kérdésben. Ezzel kapcsolatban a Szabad Újság hasábjain olvasható Feszty Zsolt reakciója is: „*Akkor sem reagáltam rá, most se fogok. Nem gondolom, hogy foglalkoznom kéne ezzel.*”²⁸ Ezzel a mondattal jól leírható a városiak többségének vélekedése a szlovák emlékművel kapcsolatban.

Sajtóbeli megítélésük

Egy-egy hasonló emlékmű felavatásának már az ötletét is mindig élénk sajtóvisszhang övezi mindkét fél részéről. Ugyanez figyelhető meg a komáromi emlékoszlopok esetében is. A rendezvényekről és avatási ünnepekről, valamint az emlékművek utóéletéről is részletes képet kapunk a magyar és a szlovák sajtóból egyaránt. Érdemes megfigyelni azonban, hogy a két emlékmű nem azonos súllyal kap helyet a szlovák és a magyar sajtóban sem. A szlovák újságírók közül kevesen foglalkoznak a magyar emlékoszlophoz kapcsolódó rendezvényekkel, míg a szlovák emlékműnek már sokkal részletesebb sajtója van, annak ellenére, hogy több alkalommal is egyértelmű provokációnak nevezik Slota részéről. Ezzel szemben a magyarok többet írnak a református kertben elhelyezett oszlopról, annak felállítási nehézségeiről, valamint az ezzel összefüggő rendezvényekről, még négy évvel az események megtörténte után is. Szintén részletes sajtója van a szlovák „provokáció” emlékművének is, illetve többször foglalkoznak a rongálások eseményeivel is.

A két egymással konkuráló emlékezet szövegbeli forrásai mellett, érdemes figyelmet szentelni az emlékművek más nemzeteknél megjelenő tudósításaival is. Több olyan cikk is megtalálható, elsősorban a cseh sajtóban (Noviny.cz, Dnes.cz, Tnova.cz), mely a kívülállók szemszögéből születik meg, így tárgyilagosan tekintenek az események alakulására. A cseh *Dnes*²⁹ című lap újságírója 2010-es cikkében azt hangsúlyozza, hogy a trianoni békeszerződés megítélése a két félnél teljesen ellentétes, hiszen „*a magyarok siratják, a szlovákok éltetik Trianont*”.³⁰ A cikkben a szerző tárgyilagos hangnemben utal az emlékművek felállításának tényére, illetve mindkét fél részéről nacionalista tevékenységet emleget. A cseh sajtó tartott attól, hogy Komáromban összecsapásokra kerül sor a magyar és a szlovák radikálisok között, így nagy örömeiket fejezik ki azzal kapcsolatban, hogy mindez elmaradt. Az SNS vezetőjéről negatívan írnak, hiszen egyértelműen provokatívnak tartják az emlékművet, amire egy többnemzetiségű városban a választások előestéjén nincs szükség.

Az érintett nemzetek újságaiban természetesen részletesebb elemzés tárgyaként jelennek meg az emlékművek és a hozzájuk kapcsolódó emlékezeti formák. A magyar sajtóorgánumok közül elsősorban a járási és városi lapok (*Komáromi Lapok*), illetve a nagy országos magyar újságok (*Új Szó, Szabad Újság, Körkép.sk, Felvidék.ma*) számolnak be az eseményekről. Szlovák részről pedig a *Sme* és a *Pravda* foglalkozott a komáromi emlékművekkel részletesen.

A magyar emlékoszlop esetében tájékozódhatunk a felállítási ünnepekről, a hivatal kifogásairól, megszólaltatják a kérdésben a szervezőket és a szlovák sajtó többször is ír a megrendezésre került magyar konferenciáról. Nem meglepő, hogy általában nem azonos az írók véleménye a kérdésben és nem ugyanazokat a mozzanatokat emelik ki. A magyar sajtó nagyobb hangsúlyt fektet az emlékoszlop szimbolikájának leírására és részletesen foglalkozik az engedély megvonásának kérdésével. Ezzel kapcsolatban általában nem avatásról, hanem bemutatásról beszélnek, ellentétben a szlovák sajtóval, ahol szinte kivétel nélkül a szobor felavatásáról tudósítanak a cikkek szerzői.

Érdekes tény, hogy bár a magyar sajtó is többször utal arra, hogy a szervezőket több magyar politikai párt (MKP, Híd) is megkérte, hogy halasszák el a bemutatási eseményeket a választásokra való tekintettel, az elnök erre adott reakciója a *Sme* hasábjain olvasha-

tó: „*Aki tőlem ilyet kér, az nem a magyar érdeket képviseli.*”³¹ A magyar nyelvű cikkekben a szerzők azt kívánják hangsúlyozni, hogy az emlékmű a magyar nemzet összetartozását fejezi ki, illetve mementóul szolgál a jövő nemzedékei számára.³² Nem meglepő, hogy a bemutatás elhangzott két beszédből sem ugyanazokat a mozzanatokat emelik ki és eltérő értelmezését adják az eseményeknek. A magyar újságokban az összetartozás és a gyarapodás elősegítése jelenik meg, míg a szlovák sajtó munkatársai nehezményezik a trianoni békeszerződés negatív értelmezésének a tényét, és óvnak a magyar nacionalizmus megnyilvánulásától is.

A különbségekkel összefüggő módon, nem azonos a magyar emlékművel kapcsolatos cikkek hangneme sem. A legtöbb esetben pozitívan nyilatkoznak róla magyar részről, míg a szlovák sajtó munkatársai igyekeznek a tárgyilagosság talaján megmaradva csak tudósítani az avatás tényéről. A kisebbségi sajtóban talán csak a *Körkép.sk* internetes újság nyilatkozik meg negatívan a szoborral kapcsolatban. Már a cikk címe is üzen „*Így készül a holnapi hisztéria oka*”. Ezt később az írás hangneme is tovább erősíti, hiszen többször is színpadról, színészekről és kellékekről beszél a szerző, ezzel azt az érzetet keltve az olvasóban, hogy felesleges provokációnak tartja a TÜKÖR részéről.

A fentiekkel ellentétben már sokkal hasonlóbb képet mutat a Jan Slota által felállított emlékoszlop megítélése a különböző nyelvű lapokban. Mindkét fél számára a provokáció emlékműveként kerül értelmezésre, és többször hangsúlyozzák a választási kampányban betöltött szerepét is. Az avatás tényénél azonban nagyobb visszhangot kap mind a magyar, mind pedig a szlovák sajtóban a rongálások ténye. Ebben azonban már eltérőbb képet mutatnak az újságírók értelmezési kísérletei.

Elsőként a kalapácsos incidenssel kapcsolatban nem értenek egyet a cikkek szerzői. A magyar nyelvű cikkekben egyértelműen ismeretlen tettesről beszélnek az írók,³³ míg a szlovák sajtó tényként kezeli a rongáló magyar nemzetiségét, rendőrségi forrásokra hivatkozva.³⁴ Ennek igazságtartalmát a mai napig nem sikerült bizonyítani, annak ellenére, hogy a rendőrség birtokában van egy videofelvétel a tettes autójáról és magáról a rongálásról is. Természetesen a városi legendákban élénken él ennek az emlékezete, különböző elméletek és értelmezések látnak napvilágot a rongáló személyével kapcsolatban.

A másik rongáló, Bósa János esetében a magyar sajtó nyilatkozik negatívan az eseményről. Annak ellenére, hogy nem mondják ki explicit módon a véleményüket, a cikkek hangnemében érződik a negatív megítélés, vagyis az a tény, hogy feleslegesnek tartják az ehhez hasonló provokációt.

(*Összefoglalás*) A fenti két példából látható tehát, hogy a két egymással konkuráló emlékezet egy-egy emlékmű felállításának alkalmával is kifejezésre kerülhet, szimbolikus módon összecsaphat. Egy-egy történelmi esemény értelmezése nagyban függ az azt megélők álláspontjától, helyzetétől, illetve az emlékezetben megtartott rítusoktól és értelmezési kísérletektől. A magyar emlékmű a nemzeti összetartozás kifejezésének igényével született meg és a hozzá kapcsolódó szokások, rítusok is ezt hivatottak megőrizni a kultúra képviselőinek emlékezetében. Ezzel szemben a szlovák emlékoszlop a provokáció igényével készült el, s ilyen módon a kulturális emlékezet negatív formájában őrződött meg és a hozzá kapcsolódó rongálások folytán válhatott emlékezhellyé. A felállítás kezdeményezőinek terveivel ellentétben, ironikus módon a felvidéki magyar és nem a szlovák nemzet emlékezeti rítusainak helyszínéül szolgálva kerül be a közös emlékezhelyek körébe.

Szarka László egyik vonatkozó tanulmányában³⁵ figyelmeztet arra, hogy egy társadalom csak akkor alakíthat ki magáról reális történelmi képet, ha saját önértékelését képes a más nemzetek róla alkotott képével szembevetni és összekapcsolni. Ilyen formán a ve-

lünk szomszédos népek rólunk kialakított képét is vizsgálni, értelmezni kell. Fontos tehát, hogy egy-egy hasonló esemény, emlékmű felállításának vitás kérdéseiben kialakuljon egy tárgyilagos, a másik fél véleményére is nyitott párbeszéd, mely a párhuzamosan létrejövő kollektív emlékezet összetevőit is tiszteletben tartja. Csak így juthatunk el egy közös történelmi tudat megalkotásához.

BIBLIOGRÁFIA FORRÁSOK

- Felvidékma.sk** internetes portál 2010.06.03., 2010.06.04., 2012.04.09.
Lelőhely: <http://felvidek.ma/2010/06/komaromban-megrongaltak-a-provokativ-trianon-emlekmuvet/>
<http://felvidek.ma/2010/06/ezrek-emlekeztek-komaromban-trianonra/>
<http://felvidek.ma/2010/06/ideiglenesen-felallitottak-a-komaromi-trianon-emlekmuvet/>
<http://felvidek.ma/2010/06/megtartjak-a-komaromi-trianon-megemlekezes-de-emlekmuvet-nem-avathatnak/>
(Letöltés ideje: 2016. június 20.)
Sme 2010.06.04. száma
Lelőhely: <http://domov.sme.sk/c/5407110/trianon-komarno-nerozhadal.html>
(Letöltés ideje: 2016. június 20.)
Szabad Újság 2010.06.23.
Lelőhely: <http://www.szabadujsg.com/vegig-isteni-oltalom-alatt-alltunk-feszty-zsolt-es-a-komaromi-trianon-emlekm/>
(Letöltés ideje: 2016. június 20.)
Dnes 2010.06.04. száma
Lelőhely: idnes.cz
(Letöltés ideje: 2016. június 20.)
Ceská Televize
Lelőhely: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1337749-trianon-je-mier-hlasali-slovensti-nacionaliste-v-komarne-odhalili-pamatnik>
(Letöltés ideje: 2016. június 20.)
Bumm.sk 2010.06.04.
Lelőhely: http://www.bumm.sk/archivum/2010/06/04/42757_lepleztek-a-komaromi-trianon-emlekmuvet
(Letöltés ideje: 2016. június 20.)
Új Szó 2010.06.04., 2010.06.05. számai
Lelőhely: <http://ujso.com/cimkek/trianon-emlekmu>
(Letöltés ideje: 2016. június 20.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Szarka László: Nemzeti narratívák, történeti diskurzusok a közös történelem árnyékában. In: Miroslav Michela: *Trianon labirintusaiban. Történelem, emlékezetpolitika és párhuzamos történetek Szlovákiában és Magyarországon*. Békéscsaba–Budapest, 2016, Magyarországi Szlovákok Kutatóintézet – Magyar Tudományos Akadémia kiadása, 257–265.
- Miroslav Michela: *Trianon labirintusaiban. Történelem, emlékezetpolitika és párhuzamos történetek Szlovákiában és Magyarországon*. Békéscsaba–Budapest, 2016, Magyarországi Szlovákok Kutatóintézet – Magyar Tudományos Akadémia kiadása.
- Feischmidt Margit: Szimbolikus konfliktusok és párhuzamos nemzetépítés. In: A. Gergely András (szerk.): *A nemzet antropológiája (Hofer Tamás köszöntése)*. Budapest, 2002, Új Mandátum Kiadó, 42–56.
- Jann Assmann: *Kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Budapest, 2013, Atlantisz Könyvkiadó.
- Pierre Nora: *Emlékezet és történelem között. Válogatott tanulmányok*. Budapest, 1992, Napvilág Kiadó.
- Milan Hlavačka: A cseh–magyar történelmi kapcsolatok a hosszú 19. században. *Limes*, 2005/2, 11.

Jeffrey K. Olick és Joyce Robbins: A társadalmi emlékezet tanulmányozása: a „kollektív emlékeztől” a mnemonikus gyakorlat történeti szociológiai vizsgálatáig. *Replika*, 1999/37. lelőhely: <http://www.replika.hu/replika/37-b1> (letöltés ideje: 2016. június 18.)

JEGYZETEK

- 1 Jan Assmann: *Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen* címen jelent meg 1992-ben Münchenben, magyar fordítás: Jann Assmann: *Kulturális emlékezet, Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*, Budapest, 2013, Atlantisz Könyvkiadó.
- 2 Assmann 1992: 142.
- 3 Pierre Nora *Les Lieux de mémoire [7 kötet]* Szerk.: Pierre Nora, Párizs. Magyar nyelven egy válogatás jelent meg a szerző legfontosabb tanulmányából, Pierre Nora: *Emlékezet és történelem között, Válogatott tanulmányok* (Budapest, 1992, Napvilág Kiadó).
- 4 Pierre Nora idézett művében a következőket írja: „Azért beszélünk olyan sokat az emlékeztől, mert nagyon kevés maradt belőle.” (Olick–Robbins 1999)
- 5 Nora 1992.
- 6 Nora 1992.
- 7 Jól példázza ezt a kiegészítés ellentétes megítélése hazánkban és a cseh kultúrában (Hlavačka 2005:11), Jellasić horvát bán megítélése Magyarországon és Horvátországban, illetve Mátyás személye a magyar és a román kultúrában (Feischmidt 2002).
- 8 Nora 1992.
- 9 Michela 2016: 8.
- 10 Michela 2016: 10.
- 11 Michela 2016: 10.
- 12 A komáromi szobrokkal mindig baj van? Lelőhely: <http://felvidek.ma/2010/07/a-komaromi-szobrokkal-mindig-baj-va/>
- 13 A legtöbbször csak TÜKÖR-nek emlegetett Polgári Társulás 2006-ban azzal a céllal jött létre, hogy a felvidéki magyarságot kiemelje passzivitásából, bevonja a közügyekbe, ilyen módon aktívan vegyenek részt Szlovákia politikai és kulturális életében.
- 14 A Calvin János Teológiai Akadémia 1994 és 2004 között a templomkertben álló műemlékvédelmi épületben kapott helyet, ma a Selye János Egyetem részeként működő oktatási helyszín.
- 15 Felvidekma.sk <http://felvidek.ma/2010/06/ezrek-emlekeztek-komaromban-trianonra/>
- 16 „Egy gyűrűt készítettetek, feketét / Acélből, - disztelent, keményet / És a dátumot belevésétem, / Hadd érezzem az ujjamon, hogy éget ...” (Reményik Sándor: *Egy gyűrűt készítettetek...* 1920. június 8.)
- 17 Szabad Újság 2010.06.23.
- 18 Felvidekma.sk 2010.06.03.
- 19 Bumm.sk 201.06.04.
- 20 Felvidekma.sk 2010.06.03.
- 21 A Felvidék.ma internetes portálon még 2014-ben is hivatkoznak az emlékmű felállításának vitás kérdéseire, illetve a per állásáról is több alkalommal tudósítanak.
- 22 Felvidék.ma 2010.06.05. „Ezrek emlékeztek Komáromban Trianonra”.
- 23 Magyar fordításban: Vagyunk.
- 24 domov.sme.sk 2010.06.05.
- 25 A két város vezetése közösen tartja meg a megemlékezéseit szavalással, közös énekléssel, koncertekkel és fáklyásmenettel (mindig annyi fáklya ég, ahányadik az évforduló).
- 26 Erre való utalás olvasható a *Sme* szlovák hetilap hasábjain is.
- 27 Sme 2010.06.04.
- 28 Szabad Újság 2010.06.23.
- 29 Magyar fordításban: Ma.
- 30 Dnes 2010.06.04.
- 31 Sme 2010.06.04.
- 32 A Felvidék.ma internetes újság már Feszty Zsolt szerepével kapcsolatban is ezt hangsúlyozza: „Az én szerepem ebben talán csak annyi, hogy meg tudom találni a megfelelő embereket, a megfelelő feladatokra és össze tudom fogni őket. Talán a Feszty is ebben áll. Valahogy ez egy örökség. Feszty Árpád is asztalhoz tudott ültetni bárkit. Függetlenül a pártállástól, vagy gondolkodási felfogástól. Önök az asztalnál mindenkinek helye volt – a teljesítményt nézték.” (*Felvidekma.sk* 2012.04.09.)
- 33 *Komáromban megrongálták a provokatív Trianon emlékművet; Lefújták Slota Trianon emlékoszlopát* – olvasható a cikke címében.
- 34 A két internetes portál (aktuality.sk, noviny.sk) és a Pravda hasábjain is olvashatunk erre való utalásokat.
- 35 Szarka 2016: 257.